

a múlt században is csak szép, de meg nem valószínű ábránd. (*Baumgarten Alapítvány. Dokumentumok 1941–1947 IV., 1941–1951 V. Szerk. Téglás János. Argumentum, Budapest, 2007*)

RÓNAY LÁSZLÓ

BURA LÁSZLÓ: „VIZSGÁLJUK MEG EZEK OKÁT!”

Bura Lászlót nem szabadna bemutatni, mivel a Partium híres történésze, tanára, tanúságtevő hívő magyarja, akit a határon túl jól ismernek és szeretnek. Ez árad abból a kötetből is, amely évtizedek munkájának gyűjteménye, az ő 75. születésnapja alkalmából. A szatmári helytörténet „mindenesé” elsősorban az emberre koncentrált, az ember oktatását, nevelését tartja a legfontosabbnak. Történeti feltáró, dokumentáló munkássága így a jövőt szolgálja a 17–19. század kutatásától napjainkig. E könyv fontos részét alkotja a vértanú Scheffler János szatmári püspök bemutatása, akinek boldoggá avatási ügyét is pontos és hiteles történész munkájával segíti a szerző. Ő a per „történész szakértője”, aki összegyűjtötte a teljes anyagot. A kötet tanulmányai között találunk nyelvészeti, néprajzi tárgyúakat, egyházmegye-történeti munkákat. Jelen tanulmány szól az egykori szatmári püspökről, később esztergomi érsekről, Hám Jánosról. Az ő boldoggá avatási ügye is folyamatban van, posztulátora P. Szőke János szalézi szerzetes.

A szerző e könyvében publikálja először az egyházi ellenállás és a bebörtönzésük körülményeiről szóló személyes beszámolóját. Összefoglalásából kiderül, hogy a már említett szatmári püspökök személyén kívül kik azok a hitvallók és vértanúk Erdélyben, akiknek boldoggá avatási ügyük folyamatban van. Így olvashatunk a titokban püspökké szentel Bogdánffy Szilárdról, Márton Áronról, Ambrus Györgyről (aki a szerző cellatársa volt a börtönben), Boga Alajosról, Bokor Sándorról, Boros Domonkos Fortunátról, Fekete Jánosról, Gajdásy Béláról, Györgypál Albertről, Hajdú Gabrielláról, Macalik Győzőről, Pálffy Jánosról, és Sándor Imréről. Ezek a kis életrajzi bélyegképek az erdélyi egyház karakán helytállásának, rendíthetetlen erejének mozaikkövei.

A történeti dokumentáció igényével összeállított kötetben felvetett kérdések, kibogozott szálak további fiatal kutatók elszánt munkáját igénylik, akiknek gondolatokat, ötleteket adhat ez a gyűjtemény. A sok érdekes írás között még figyelemreméltó az az átfogó anyag, amely az erdélyi felekezeti oktatásról és a jelen helyzetről szól pontos statisztikai adatok tükrében. Ebből

is világos, milyen hatalmas erő kifejtést jelent a gimnáziumi, líceumi képzés, nevelés, mind a tanügyi, mind pedig a hitoktatás oldaláról.

Bura László könyve friss, új jele a partiumi, erdélyi magyar kultúrának, hitvallásnak, pezsgő életnek. Tanít — nem csak „középközpontú fokon”, ahogy a bevezetőben olvassuk. Köszönet érte a szerzőnek, a szerkesztőnek, a kiadónak. (*Státus Kiadó, Csíkszereda 2007*)

PÁKOZDI ISTVÁN

LOGISZMOI

Kőrösy Attila kiállítása a Ferencvárosi Pincegalériában

Fiatal, induló művész. Kiállításának címevel — *Logiszmoi* — meg akarja határozni grafikáinak (pasztelljeinek, színezett, valamint tusrajzainak) irányultságát is. Azt a gondolati háttérrel, amely több áttételen keresztül lapjainak legerősebb — a technikára és a megidézés módjára is kiható? — tartóoszlopa lett. A Görögországban klasszikusnak számító *Egy éjszaka a Szent Hegy sivatagában* című könyv — Hierotheos Vlachos archimandrita beszélgetése egy áthoszi remetével — az ortodox lelki élet leglényegét tárja föl: a szerzetesek és a laikusok által is gyakorolható Jézus-imát, vagyis a szív imádságát

A gondolatok — logiszmoi pontosabb megértéséhez íme, egy szómagyarázó idézet: „A gondolatok, amelyek kapcsolatban vannak mind képekkel, mind az érzékekből és a képzeletből fakadó különböző serkentésekkel. A gondolatok bűnné fejlődnek a vágy, cselekvés és szenvedély fokozatokon át. Logiszmoink nem vezik azokat, mert az észben (logiki) működnek.” Meg kell értenünk ezt a bensőben hosszú évek óta *alakuló* — a művészt különleges lelkiállapotba emelő — folyamatot, a meditáció személyre szabott nagyszerűségét. Vagyis az ihletadó erőforrást, amely (egy kissé leegyszerűsítve) a bűntől való megtisztulásban (annak szünetlen próbájában) éri el tetőfokát.

Azon kár meditatálni, hogy Kőrösy Attila festői és grafikai eszközökkel *képpé* emelt Jézus-imája az egyetlen mód-e a személyiség öntörvényű megmutatására. Egy azonban bizonyos: a fiatal alkotó a gondolati terhektől nem akar megszabadulni. Sőt, ama remetétől ellesett gondolatokat-érzéseket — lásd Pilinszky istenmagányának az átvállalását — újabbakkal tetézi. Ez az erős gondolatosság természetesen mit sem érne — mutatis mutandis, „a líra: logika, de nem tudomány” (József Attila) —, ha a belőle építkező mű sekélyes volna. Egy képzőművésznek azonban nem okosnak kell lennie, hanem a

szerkezet, szín és forma kozmikus teljességében — kifejezőnek. A tudás mint látványelem ismeretlen fogalom, viszont ha átszellemítvén érzelmeket kiváltó *glóbuszként* jelenik meg, azonnal érezhetővé válik hatása.

Aránylag nagyméretű (70x100-as, illetve 100x70-es) pasztelljein — legyenek azok lírai vagy drámai absztrakt képek vagy a figuralitást (tárgy!) sem elvető ókori-mai példázatok — elsősorban a formabiztonságot látni. Ahogyan formaélményét a konstruktivizmusban is megmerítve, egymásra rakódó vagy egymástól jobbra-balra elcsúsztatott — mégis szigorúan stabil szerkezetű tömörített — szintéglái segítségével létre tud hozni egy illuzórikus „valóságot”, amelyben a kötöttség ellenére az anyag szabaddá tud válni, abban invenció van. A kazamatákból, akár egy ékkel megevezett vörös téglalap, akár egy kis fehér négyzet megvillanásával, kis fényfolyások nyílnak, s ezek a háttérre némiképp visszautaló világos „jelek” csak még bársonyosabbá teszik a kék-fekete, vagy a (foltos) lila borzongást (*Logiszmoi* – 2007).

Szerkezetét, s a faktúrán átizzó szintömörségét tekintve a *Logiszmoi*-jal rokon a másik friss pasztell-kép, a *Bizánc* (2007). Csakhogy amíg az előbbin a fókuszba emelt, *ünnepélyesen* sötét színvilágot vesz körül egy világos, ám ugyan csak parcellákra osztott „földrész”, addig az utóbbi karton felülete vertikálisan irányított világos jellegű (a kép baloldala) és sötétebb tónusú (jobb oldal) felületekre van osztva. Kőrösy nem véletlenül utal — a *Bizánc* mint címválasztás tudatos — az Athos-hegyi építkezésekre-történetekre (már említett, a Jézus-imáról valló remetéje innen való). Viszont amikor halovány, derengő látomásként behozza — grafikájának központi helyére teszi — a stilizált formájában is jól fölismerhető keresztet, a bizánci ikonográfiát Nagy Konstantinon és a középkoron át egészen máig, vagyis Krisztus keresztalálának egyetemes szimbólumáig feszíti.

Szó sincs itt történelmi visszapillantásról, sokkal inkább az embert kétezer év óta foglalkoztató gondról. Magyarán, megváltásunkkal megválthatjuk-e — az időben hátrafelé utazva és a képzelet jövőbeni útját járva — a *szenvédőket*. A tussal aláfestett pasztell-kép, noha bizonyos jelképsége ellenére is jobbra nonfiguratív *létmagyarázatnak* tetszik, az érzelmek — a megfeszített érzelmek — *eldorádóját* (mintha öröm volna a szenvedés) mutatja. S nagy általánosságban: a golgotai sötétséggel szembeállítja — foltosan világos tenger alakjában? vagy hajnalt hozó kertek páráját magába oldva? — a *szabadító* fényt. A gyönyörű faktúra a kontrasztot képező bizonytalanság által él.

A többi pasztell képen sem marad el a tág időben és térben — Babilontól a Don-kanyarig — zajló *időutazás*, de ezeken már használati tárgyak, munkaeszközök tűnnek föl. S a címével is sokkoló *Nagyapa a Don-kanyarnál* (2007) című kartonon pedig a fehéres-szürkés (nyilván a havas mezőt imitáló) *lebegő* háttér már figura-kezdeményeket is magában foglal. Alkotás-lélektani fogás, hogy a művész munka-szobáját egy hajdanában virágzó, alsó-mezopotámiai romváros, vagyis a bábeli kavargás közepébe helyezi. A *Műterem Babilonban Nr. 1.* (és az itt ki nem állított *Nr. 2.*) még valamilyen zárt térre utal, viszont a *Műterem Babilonban Nr. 3.* fal-szürkében tetszelgő „horizontjával” már mintha kilépett volna a szabad térbe. Az előbbiektől szerkezetében elüt a pasztell-sorozat 5. számú darabja (2006), amelyen az absztrakt foltok és a barnás jelleg ellenére is megvillanó színek (kis vörösök, kékek, szürkék) valamelyest a *Logiszmoi*, eme későbbi érett mű építkezését juttatják eszünkbe.

A 20. századi modern magyar irodalom egyik jelesének, Pilinszky Jánosnak a költészete Kőrösy Attilát is megérintette. Egyes technikával (tus, ceruza) készített nonfiguratív sorozata nem szó szerint idézi meg a verseket, hanem az illusztrációs jellegesen messze túllépve, a lírikus szikár, ám szenvedelemtől sem mentes gondolatiságát újrakölti. A grafikus általában nagy szerepet szán a papírlap üres felületeinek, s absztrakt voltában is valaminő hídszerkezetet idéző *pallója* — *Kőfal és ünnepély* – 2005; *Aranykori töredék* – 2005 — az az időhíd, amelyre akár rajzos jelleggel, akár foltok egymásutániségében, bátran lehet különféle nonfiguratív alakzatokat pakolni. Egészen különleges a *Telehold* (2005) stilizált, de profán voltában is megejtő „szentháromság-képe”, s az a lebegő, az embert szenvedés-rokonsága révén az éggel összekötő grafikai lánc, amely az *Apokrifot* (2005) jellemzi.

Sem a középkori allegóriát, sem művekben (regényben, filmen stb.) megtestesült változatait nem kell fölemlítenünk, hogy tudjuk, Kőrösy Attila *Bolondok hajója* című tusrajz-sorozatában milyen kegyetlen képét adja a társadalomnak. A *Huszedik század* (2004) fókuszában a stilizációs jelképtár folytán (kereszt, corpus) a megfeszített emberiség áll, míg a *Hatalomvágyók* (2005) sötét csoport-maszkja épp az ezt előkészítő utat hangsúlyozza.

A szükszavú, megszenvedett élményvilág *tartást* is ad, s aki ennek jegyében cselekszik, az sosem fogja feledni az ősök példaértékű művészetét (*Koncentráció – Hommage a Vaszkó Erzsébet* (2005).

SZAKOLCZAY LAJOS